

Стаскевич Г. С.,

аспірант кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
ПВНЗ «Європейський університет»

КЛАСИФІКАЦІЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД

Анотація. У статті розглядаються актуальні питання, пов'язані зі станом наукових досліджень щодо класифікації дорожньо-транспортних пригод. Специфіка розслідування злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту полягає в тому, що інформаційний простір, у якому працює слідчий, не обмежується винятково дією кримінального й кримінального процесуального законодавства. Розглянуто класифікацію дорожньо-транспортних пригод із різних точок зору, що знаходить своє втілення в роботах українських та зарубіжних криміналістів, які стосуються окремих питань методики та інших проблем розслідування дорожньо-транспортних пригод.

Ключові слова: наукові дослідження, розслідування, дорожньо-транспортні пригоди, класифікація, дорожньо-транспортні пригоди.

Постановка проблеми. Забезпечення безпеки руху та експлуатації транспорту є одним із важливих напрямків забезпечення життя суспільства. Кожна вчинена дорожньо-транспортна пригода є індивідуальною за своїми характеристиками та механізмом вчинення, проте правопорушення цього виду мають певні спільні риси, що дозволяє їх класифікувати та допомогти у подальшому розслідуванні справи.

Актуальність роботи підтверджується частковим розкриттям теми та застосуванням фундаментальних робіт із класифікації дорожньо-транспортних пригод. Науковий аналіз проблеми застосування в Україні заходів щодо забезпечення розслідування дорожньо-транспортних пригод здійснюється багатьма вітчизняними вченими. Серед них слід відзначити П.П. Луцюка, М.П. Клімчука, А.Г. Туманяна, Н.С. Алексеєва, праці яких служили основою для вивчення питання.

Метою статті є дослідження проблеми класифікації дорожньо-транспортних пригод та системи наукових поглядів із цього питання.

Виклад основного матеріалу. Кожна вчинена дорожньо-транспортна пригода (далі – ДТП) є індивідуальною за своїми характеристиками, механізмами вчинення та подальшого розслідування справи. Проте всі правопорушення цього виду мають певні спільні деталі та ознаки, що дозволяє віднести їх до певного виду. Можливість класифікувати та систематизувати певні об'єкти та явища має важливе значення для будь-якої сфери наукового пізнання.

Класифікація ДТП відноситься не тільки до теорії, але й до практики, через те, що у практичній діяльності допомагає обрати метод, за яким відбувається розслідування кожного окремого виду злочину, що спрощує та пришвидшує розкриття справи.

У 1936 р. А.Г. Туманян вперше зробив спробу класифікувати ДТП у зв'язку з механізмом вчинення правопорушення. Відповідно до класифікації ДТП можна поділити на:

- зіткнення;
- наїзди на нерухомі перешкоди;
- перекидання;
- сходження з дорожнього полотна;

- наїзди на тварин;
- технічні аварії.

Ця класифікація не є ідеальною, але дає початок для розвитку наукової думки [6, с. 13–17].

Знання і розуміння видів ДТП, їхніх складових значно розширить розуміння того, що сталося, допоможе швидко та правильно зорієнтуватись при виїзді слідчо-оперативної групи на місце події, організувати її чітку взаємодію та належний збір матеріалів, а в подальшому – швидко та якісно розслідувати злочин [3, с. 26].

ДТП є багатоманітними та залежно від механізму події поділяються на такі:

- зіткнення транспортних засобів один із одним (при зустрічному чи попутному рухові, бокові зіткнення), тобто зіткнення двох і більше транспортних засобів. Необхідно розрізняти прямолінійні, тобто «в лоб», та дотичні зіткнення, оскільки у першому випадку виникають сліди тиску, а в другому – сліди ковзання;

- наїзд транспортного засобу на пішохода, нерухомий транспортний засіб, перешкоду, велосипедиста, гужовий транспорт;
- перекидання транспортного засобу (порівняно рідкий випадок);

- падіння пасажирів з транспорту;

- інші ДТП, що стають наслідком грубого порушення правил руху чи експлуатації транспортного засобу самими постраждалими (падіння транспорту в урвище, з мосту, схід трамваю з рейок, що не викликав зіткнення чи перекидання тощо).

Викладена вище класифікація є досить простою, але вона дозволяє під час огляду місця вчинення правопорушення встановити вид ДТП, обрати методи виявлення, вилучення і фіксації речових доказів, а також обрати тактику проведення послідовних слідчих дій.

Виникає необхідність розглянути детальніше всі види ДТП. Отже:

Під терміном «зіткнення» можна розглядати ДТП, в якій відбулося зштовхування транспортних засобів між собою. До цього виду ДТП можна відносити зіткнення з транспортним засобом, що раптово зупиняється (на перехресті перед світлофором, при заторі руху, через технічні несправності) і зіткнення рухомого складу залізних доріг із транспортним засобом, що раптово зупинився на переїзді (був залишений на залізничній колії).

Наступним видом є перекидання транспортного засобу – це ДТП, під час якої транспортний засіб, що перебував у русі, перекидається. Розглядуваному виду правопорушення передують інші види ДТП.

Наїзд на транспортний засіб, що стоїть, – ДТП, в якій транспортний засіб, що рухався, наїхав на транспортний засіб, що стояв, а також причіп чи напівпричіп (наїзд на транспортний засіб, що раптово зупинився або стояв на узбіччі).

Наїзд на пішохода – пригода, в якій транспортний засіб наїхав на людину або вона сама зіткнулась із транспортним засобом, що рухався. Якщо зіткнення, перекидання транспортних

засобів виникають здебільшого з вини водія, то наїзди на пішоходів, як правило, трапляються в результаті взаємної вини і пішохода, і водія [2, с. 7].

До цього виду можна віднести також пригоди, в яких пішоходи постраждали від вантажу або предмету (дошки, колоди, цегла і т. д.) що перевозився на транспортному засобі.

Наїзд на велосипедиста – пригода, під час якої транспортний засіб наїхав на велосипедиста або велосипедист сам наштотхнувся на транспортний засіб, що рухався.

Наїзд на перешкоду – це пригода, під час якої транспортний засіб наїхав або вдарився об нерухомий предмет (опору мосту, стовп, дерево, будівельні матеріали, огорожа та ін.).

Наїзд на гужовий транспорт – пригода, під час якої транспортний засіб наїхав на гужовий транспорт, а також на повозки, що транспортуються тваринами, або ж останні зіткнулись із транспортним засобом, що рухався.

Наїзд на тварин – пригода, під час якої транспортний засіб наїхав на птахів, диких або домашніх тварин або ж останні зіткнулись з транспортним засобом, у результаті чого постраждали люди або завдано матеріальну шкоду.

Падіння пасажирів із рухомого транспортного засобу або в салоні рухомого транспортного засобу, як правило, відбувається в результаті різкої зміни швидкості або траєкторії руху.

Інші пригоди – це пригоди, що не відносяться до перерахованих вище видів:

– сходження трамваю з рейок (що не викликало зіткнення або перекидання);

– падіння вантажу або відкинутого колесом транспортного засобу предмета на людину, тварину або на інший транспортний засіб;

– наїзд на осіб, що не є учасниками дорожнього руху;

– наїзд на перешкоду, що виникла раптово (вантаж, що впав, колесо, що відділилось) та ін.

Існує інша класифікація, розроблена Н.С. Алексеевим та І.Х. Максуповим у 1962 р., за якою ДТП за причиною виникнення поділяються на:

– дорожньо-транспортні пригоди, які сталися внаслідок порушення нормативно-правових актів, що встановлюють правила дорожнього руху особами, які керують транспортними засобами;

– ДТП можуть статися через неправомірні дії пішоходів та пасажирів (перехід проїжджої частини перед рухомих транспортом; рух уздовж проїжджої частини дороги; перехід проїжджої частини у не призначених для переходу місцях; недотримання дорожніх знаків і сигналів світлофора; ігри дітей і підлітків на проїжджій частині дороги; посадка і висадка пасажирів під час руху транспорту; їзда на підніжках; поява на проїжджій частині пішоходів тощо). Якщо при цьому водій не порушив правил дорожнього руху, то він не може притягуватися до кримінальної відповідальності;

– ДТП, що трапилась внаслідок непереборної сили або стихійного лиха (повінь, каменепад, сильний ураганний вітер). У цих випадках, якщо в діях учасників немає вини, ця подія розцінюється як казус і особа не притягується до кримінальної відповідальності [1, с. 3];

– ДТП, які виникли з вини робітників автопідприємств, що відповідають за технічний стан чи експлуатацію транспортних засобів (диспетчери, механіки, завідуючі гаражами). Ця вина може полягати у протиправних діях або бездіяльності, що призводять до ДТП, а саме: випуск на лінію технічно несправного транспорту (із зіпсованою гальмівною системою,

несправним рульовим механізмом, двигуном тощо); неякісний ремонт транспортних засобів; порушення порядку технічного огляду транспортного засобу; невжиття заходів щодо запобігання експлуатації технічно несправного транспортного засобу; порушення правил контролю за виходом транспорту на лінію; допуск до керування транспортним засобом особи, яка не має або позбавлена посвідчення водія, чи такої, що перебуває в стані сп'яніння; грубе порушення режиму роботи водія. У даному випадку дії винної особи будуть кваліфікуватися за відповідними статтями Кримінального кодексу України [4, с. 41].

Ще один вид класифікації наведено М.П. Климчуком у своєму дослідженні. Він класифікує ДТП за складністю розслідування порушення правил безпеки дорожнього руху та поділяє їх на дві великі групи:

– злочинне порушення, що вчинене у присутності свідків, після якого транспортний засіб і водій залишились на місці, водій вжив заходів до збереження місця події, надання допомоги постраждалим;

– злочинне порушення, вчинене за відсутності свідків або невідомою особою, причому водій на транспортному засобі, що брав участь у пригоді, зник із місця події або залишив транспортний засіб, а сам вжив заходів до знищення слідів на місці пригоди, вивіз труп, знищив чи переховує його [3, с. 28].

Класифікація ДТП необхідна для того, щоб у залежності від наслідків пригоди застосовувати методику та прийоми розслідування цього виду злочинів, для висунення слідчим версій з метою вироблення певної послідовності організації та проведення слідчих та оперативно-розшукових заходів. Також під час класифікації ДТП необхідно враховувати настання смерті потерпілого та значні матеріальні збитки. Сама методика розслідування встановлює, які саме сліди та інші речові докази, елементи обстановки є характерними для тих чи інших злочинів, відбирає відповідні прийоми і розробляє практичні рекомендації для їх застосування в процесі розслідування певного виду злочинів [5, с. 7].

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що класифікація ДТП має не тільки теоретичне, але і практичне значення для розкриття та розслідування цього виду правопорушень, оскільки допомагає обрати не тільки методи виявлення, вилучення і фіксації речових доказів, а й дозволяє спланувати подальший хід розслідування.

Література:

1. Алексеев Н.С., Максупов И.Х. Автотранспортные происшествия и их расследование / Н.С. Алексеев, И.Х. Максупов – М.: Госюриздат, 1962. – 315 с.
2. Зотов Б.Л. Расследование и предупреждение автотранспортных происшествий / Б.Л. Зотов. – М.: Юрид. Лит. 1972. – 192 с.
3. Климчук М.П. Розслідування злочинів про порушення правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту: Дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / М.П. Климчук – К., 2007. – 205 с.
4. Луцук П.П. Розслідування порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації автотранспортних засобів: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Луцук П.П.; Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К., 2007. – 223 с.
5. Советская криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений / [Н.К. Лисиченко, В.И. Гончаренко, М.В. Салтевский и др.]; Под ред. В.К. Лисиченко. – К.: Вища шк. Главное изд-во, 1988.
6. Туманян А.Г. Аварии на автотранспорте / А.Г. Туманян – М.: Госюриздат, 1936. – 87 с.

Стаскевич А. С. Классификация дорожно-транспортных происшествий

Аннотация. В статье рассматриваются актуальные вопросы, связанные с состоянием научных исследований по классификации дорожно-транспортных происшествий. Специфика расследования преступлений против безопасности движения и эксплуатации транспорта заключается в том, что информационное пространство, в котором работает следователь, не ограничивается исключительно действием уголовного и уголовного процессуального законодательства. Рассмотрена классификация ДТП с разных точек зрения, которая находит свое воплощение в работах украинских и зарубежных криминалистов, касающихся отдельных вопросов методики и других проблем расследования дорожно-транспортных происшествий.

Ключевые слова: научные исследования, расследования дорожно-транспортных происшествий, классификация, дорожно-транспортные происшествия.

Staskevych A. Classification of road accidents

Summary. The article deals with topical issues related to the state of research on the classification of accidents. Specificity investigate crimes against traffic safety and operation of transport lies in the fact that the information space, which is investigating, is not limited solely criminal action and criminal procedure law. We consider the classification of the accident from various points of view, which is embodied in the works of Ukrainian and foreign forensic relating to certain methods of investigation and other problems of road accidents.

Key words: research, investigations, traffic accidents, classification, traffic accidents.